

**НЕКАТОРЫЯ АСПЕКТЫ АРГАНІЗАЦЫЙНАГА І ТВОРЧАГА СУПРАЦОЎНІЦТВА
НАВУКОВА-ПЕДАГАГІЧНЫХ КАДРАЎ ГІСТОРЫКАЎ БССР У 1960-х – СЯРЭДЗІНЕ 1980-х ГГ.**

П.А. Мацюш, БДПУ (Мінск)

Развіццё гістарычнай навукі немагчыма без умацавання яе кадравага патэнцыялу. Важным фактарам, які непасрэдна ўплывае на выніковасць даследчай работы ў галіне гісторыі, з'яўляецца магчымасць наладзіць эфектыўнае ўзаемадзеянне навукова-педагагічных кадраў па розных напрамках прафесійнай дзейнасці.

Вядома, што на працягу 60 – 80-х гг. XX ст. развіццё гістарычнай навукі ў вышэйшай школе БССР было цесна звязана з імямі Л.С. Абэцэдарскага, В.У. Чапко, П.З. Савачкіна, І.В. Царук, У.Н. Сідарцова, Э.М. Загарульскага, Ф.М. Нячая, Г.М. Ліушыца, Л.М. Шнеерсона, В. Каменскай, А.П. П'янкова і інш. Разам з тым для развіцця гістарычнай навукі не мала было зроблена ў педагагічных інстытутах і ўніверсітэтах Гродна, Магілёва, Гомеля.

У Гродзенскім педінстытуце, а затым і Гродзенскім універсітэце сфарміраваліся самастойныя накірункі даследаванняў у галіне айчынай гісторыі. Значную навуковую спадчыну пакінулі прафесары Б.М. Фіх і Я.Н. Мараш.

З канца 1960-х гг. кафедры гісторыка-педагагічнага, а затым і гістарычнага факультэта сталі камплектавацца яго выпускнікамі. Навукова-педагагічны склад фарміраваўся і за кошт навукоўцаў з ВНУ Мінска. Прыязджалі таксама выкладчыкі з розных гарадоў Расіі, асабліва пасля рэарганізацыі педінстытута ва ўніверсітэт (1978 г.). У гэты перыяд на факультэт з Мінска прыехалі на працу М.А. Ткачоў і В.С. Цітоў, з Томска – М. Нечухрын, з Далёкага Усходу – Д.У. Караў, з Масквы – А.Я. Станкевіч.

Кафедры з'яўляліся ініцыятарамі і арганізатарамі правядзення ўсесаюзных, рэспубліканскіх і абласных навуковых канферэнцый, у тым ліку Усесаюзнага сімпозіума па аграрнай гісторыі краін Усходняй Еўропы (кафедра гісторыі СССР і БССР, 1972 г.), 40-годдзя Цэнтральнага штаба партызанскага руху і Беларускага штаба партызанскага руху (кафедра гісторыі СССР, 1982 г.) і інш.

У сярэдзіне 1970-х гг. арганізацыя і вынікі навуковай работы кафедры гісторыі СССР і БССР былі адзначаны на Савеце АН БССР па каардынацыі навуковых даследаванняў па гісторыі Беларусі. Савет ацаніў работу кафедры і прыняў рашэнне распаўсюдзіць яе вопыт на ўсе гістарычныя кафедры ВНУ рэспублікі [5].

Удасканаленню вучэбнага працэсу на гістарычным факультэце Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта садзейнічала супрацоўніцтва з гістарычным факультэтам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. У розныя гады курс гісторыі БССР чыталі прафесар А.І. Ігнаценка, усеагульнай гісторыі – прафесары Р.М. Трухноў і Д.Б. Мельцэр. Курсы гісторыі СССР першай паловы XIX ст. і асноў савецкай археалогіі выкладалі загадчык кафедры гісторыі СССР дасавецкага перыяду, прафесар І.В. Аржахоўскі і загадчык кафедры археалогіі, этнаграфіі і дапаможных гістарычных дысцыплін, дацэнт Э.М. Загарульскі. Такім чынам адбывалася удасканаленне сістэмы выкладання спецкурсаў і развіццё спецыялізацыі. Навуковыя працы, падручнікі і вучэбныя дапаможнікі, выдадзеныя гісторыкамі БДУ, служылі дапамогай у працэсе распрацоўкі і выкладання курсаў гісторыі БССР, пры налісанні студэнтамі курсавых і дыпломных работ. Выкладчыкі кафедраў гістарычнага факультэта БДУ ўключаліся ў дзяржаўныя экзаменацыйныя камісіі [6].

У сваёй дзейнасці кафедры гістарычнага факультэта Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта абапіраліся на падтрымку Інстытута гісторыі АН БССР, актыўна ўзаемадзейнічалі з кафедрамі гістарычнага факультэта Мінскага і Магілёўскага педагагічных інстытутаў.

Навукова-даследчая дзейнасць кафедры гісторыі Магілёўскага педагагічнага інстытута ў 1960-я гг. была ў асноўным прысвечана гісторыі рэгіёна. У 1970-я гг. тэматыка навукова-даследчых работ стала больш разнастайнай. Павялічылася колькасць комплексных работ, накіраваных на вывучэнне гісторыі рабочага класа і працоўных у СССР, гісторыі міжнародных адносін і асобных пытанняў землеўладання ў XVI ст. Павысіўся ўзровень археалагічных даследаванняў.

Тым не менш кіраўніцтва факультэта не пазбягала крытычных ацэнак стану навуковых даследаванняў на кафедрах гісторыі СССР і ўсеагульнай гісторыі. Указвалася на адсутнасць распрацоўкі комплексных тэм, прысвечаных развіццю сельскай гаспадаркі, прамысловасці, рыначных адносін, культуры Беларусі ці асобных яе рэгіёнаў. У навуковай прадукцыі пераважалі тэзісы ўнутрывузаўскіх і міжвузаўскіх канферэнцый, менш было артыкулаў і брашур. Павышэнне якасці навукова-даследчай работы кіраўніцтва факультэта звязвала са зніжэннем нарузкі да 500–550 гадз. замест 700 гадз., выкананнем вучэбных даручэнняў у адным семестры, прадастаўленнем творчых адпачынкаў і камандзіровак [2, арк. 29]. Такім чынам, нягледзячы на няпоўнае выкарыстанне магчымасцей для удасканалення кадравага патэнцыялу, навукова-даследчая і педагагічная дзейнасць на кафедрах гістарычнага факультэта Магілёўскага педагагічнага інстытута мела станоўчую дынаміку і выніковасць.

У Гомельскім дзяржаўным універсітэце з пачатку яго існавання выкладчыкі айчынай і ўсеагульнай гісторыі ўваходзілі ў склад кафедры гісторыі КПСС і навуковага камунізму. Станаўленне гістарычнай адукацыі ў Гомельскім дзяржаўным універсітэце адбывалася ва ўмовах кадравых праблем. З моманту стварэння гісторыка-філалагічнага факультэта ў Гомельскім дзяржаўным універсітэце існавалі праблемы кадравага забеспячэння вучэбнага працэсу і удасканалення адпаведнай вучэбна-матэрыяльнай базы. Кіраўніцтва факультэта неаднойчы ставіла пытанне перад адміністрацыяй універсітэта аб арганізацыі кафедры ўсеагульнай гісторыі. Выкладанне гістарычных курсаў ажыццяўлялася кафедрай гісторыі КПСС. Улічваючы, што аб'ём вучэбнай нарузкі на кафедрах грамадскіх навук, як правіла, быў меншым, чым на гістарычных кафедрах, такая практыка магла быць апраўданай [1].

З мэтай аказання дапамогі новаму ўніверсітэту спецыяльным загадам ад 24 кастрычніка 1969 г. Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР замацавала Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт за Гомельскім дзяржаўным універсітэтам. У дакуменце адзначалася, што кожны год рэктар БДУ

павінен распрацоўваць план аказання дапамогі ГДУ па наступных кірунках: падрыхтоўка кандыдатаў навук праз мэтавую аспірантуру і саіскальніцтва, перавод кандыдатаў навук на пасады навуковых супрацоўнікаў для падрыхтоўкі доктарскіх дысертацый, павышэнне кваліфікацыі выкладчыкаў праз факультэт павышэння кваліфікацыі і стажыроўкі, выкладанне спецыяльных курсаў і аказанне дапамогі ў развіцці навуковых даследаванняў на кафедрах [8, с. 187–188].

Для аказання дапамогі ў арганізацыі вучэбнай і навукова-даследчай работы па гісторыка-філалагічны факультэт у Гомель з 1 студзеня 1973 г. былі камандзіраваны загадчык кафедры новай і навейшай гісторыі БДУ Л.М. Шнеерсон, прафесар гэтай кафедры Р.М. Трухноў і дацэнт Д.С. Клімоўскі [4, с. 64]. Пад навуковым кіраўніцтвам дактароў гістарычных навук, прафесараў Р.М. Трухнова, Л.М. Шнеерсона выкладчыкамі гісторыка-філалагічнага факультэта А.М. Бабковым, Р.Р. Лазыко былі абаронены кандыдацкія дысертацыі [3, с. 17, 215].

У выніку намаганняў кіраўніцтва факультэта, ВНУ, Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР у 1970-я гг. удалося ўмацаваць кадравы патэнцыял кафедры гісторыі СССР і ўсеагульнай гісторыі, павысіць якасць гістарычнай адукацыі.

Развівалася і супрацоўніцтва кафедры гісторыі СССР і ўсеагульнай гісторыі з акадэмічнымі ўстановамі. У немалой ступені гэтаму садзейнічаў дагавор паміж кафедрай і Інстытутам гісторыі АН БССР, заключаны ў 1979 г. Згодна з дагаворам Інстытут гісторыі АН БССР павінен быў аказаць дапамогу калектыву кафедры гісторыі СССР і ўсеагульнай гісторыі ГДУ ў вывучэнні археалагічных помнікаў гісторыі, правядзенні археалагічных раскопак і абагульненні іх вынікаў, падрыхтоўцы навуковай прадукцыі супрацоўнікаў і аспірантаў, рэцэнзаванні аўтарэфератаў і апаніраванні кандыдацкіх дысертацый. Супрацоўнікі Інстытута гісторыі таксама дапамагалі ў падрыхтоўцы кадраў для кафедры праз аспірантуру і сістэму саіскальніцтва, выкладанні лекцыйных курсаў па асобных праблемах гісторыі СССР і БССР. З мэтай больш якаснай і мэтанакіраванай падрыхтоўкі спецыялістаў і паглыбленні навуковых сувязей супрацоўнікаў пры Інстытуце гісторыі АН БССР у 1980 г. быў створаны філіял кафедры гісторыі СССР Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Яго загадчыкам быў прызначаны В.І. Мясешка. У склад кафедры ўвайшлі 3 дактары і 3 кандыдаты навук. Умацаванне кафедры дазволіла больш эфектыўна выкарыстаць яе кадравы патэнцыял для ўдасканалення вучэбна-выхаваўчага працэсу і развіцця гістарычнай навукі на факультэце [7, с. 6].

Такім чынам, развіццё прафесійнай дзейнасці навукова-педагагічных кадраў гісторыкаў у вышэйшай школе БССР ажыццяўлялася інтэнсіўна і мела станоўчую дынаміку. Узмацнялася ўзаемадзеянне паміж калектывамі кафедраў, развівалася арганізацыйнае і творчае супрацоўніцтва навукова-педагагічных кадраў гісторыкаў. Гістарычная навукі і гістарычная адукацыя развіваліся не ізалявана, а ўяўлялі сабой цэласную сістэму здольную да самаўдасканалення.

Літаратура

1. Бейлис, А.С. О перестройке преподавания новой и новейшей истории в вузах / А.С. Бейлис, Р.М. Бродский // Новая и новейшая история. – 1964. – № 4. – С. 116–117.
2. Дзяржаўны архіў Магілёўскай вобласці – Фонд 927. – Воп. 1. – Спр. 656. Отчеты о работе факультетов за 1976/1977 учебный год.
3. Корзенко, Г.В. Историки Беларуси в начале XXI столетия : библиогр. справ. / Г.В. Корзенко ; НАН Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларус. наука, 2007. – 470 с.
4. Кошелев, В.С. Кафедра истории Нового и Новейшего времени БГУ / В.С. Кошелев, В.А. Острога. – Минск : Беларус. гос. ун-т, 2010. – 287 с.
5. Крэнь, І.П. Гістарычны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы : да 50-годдзя з дня заснавання і развіцця / І.П. Крэнь // Подготовка педагогических и научных кадров историков и развитие исторической науки в Беларуси : материалы респ. науч.-практ. конф., Гродно, 30 сент. 2004 г. / Гродн. гос. ун-т ; под ред. Е.А. Ровбы, А.Н. Нечухрина, И.П. Крени. – Гродно, 2005. – С. 3–23.
6. Мараш, Я.Н. Содружество кафедр / Я.Н. Мараш // Вопр. истории : межведомств. сб. / Мин. гос. пед. ин-т ; редкол.: В.М. Фомин (гл. ред.) [и др.]. – Минск, 1985. – Вып. 12. – С. 40–45.
7. Сорока, З. Плодотворное сотрудничество / З. Сорока // За передовую науку. – 1982. – 25 июня. – С. 6.
8. Старовойтов, М.И. Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины : ист. очерк / М.И. Старовойтов, А.И. Зеленкова, М.П. Савинская. – Гомель : Гомел. гос. ун-т, 2005. – 359 с.